

LJUBLJANSKA IZJAVA

Ljubljanska izjava o rabi slovenskega jezika v visokošolskih ustanovah v Sloveniji z namenom ohranjanja jezikovne raznolikosti v Evropski uniji

Na Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti je 19. in 20. novembra 2009 potekala mednarodna konferenca Jezikovna različnost in nacionalni jeziki v visokem šolstvu, ki so jo organizirali Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Evropsko združenje za terminologijo (European Association for Terminology – EAFT) iz Bruslja in Evropska zveza državnih jezikovnih ustanov (European Federation of National Institutions for Language – EFNIL) s sedežem v Haagu.

Konferenca je bila posvečena rabi nacionalnih jezikov v visokem šolstvu, pri čemer sta bili izpostavljeni predvsem problematika jezikovnega sobivanja v večjezični globalni družbi in izpodrivanja nacionalnih jezikov iz nekaterih jezikovnih položajev. Svoje poglede na omenjeno problematiko, zlasti z vidika dileme, kako ohranjati in zagotavljati jezikovno raznolikost ob hkratni težnji po vpetosti v globalizirano znanstveno in pedagoško skupnost, je predstavilo 30 referentov iz različnih evropskih držav. Prvi dan konference je bil namenjen seznanjanju z izkušnjami iz tujine, drugi dan pa so svoja stališča o položaju slovenščine v visokem šolstvu in znanosti predstavili slovenski strokovnjaki z različnih področij znanosti. Njihova razmišljanja so bila pobuda za oblikovanje Ljubljanske izjave, ki problematizira položaj nacionalnega jezika v visokošolskih institucijah z vidika kulturne in jezikovne vpetosti visokega šolstva in znanosti v evropsko družbo. Osnutek dokumenta, ki je vključeval glavne poudarke razmišljanj strokovnjakov, je bil predstavljen na konferenci, tu pa izoblikovano besedilo Ljubljanske izjave navajamo v celoti.

Slovenski udeleženci mednarodne konference *Jezikovna različnost in nacionalni jeziki v visokem šolstvu / Language Diversity and National Languages in Higher Education*, ki je potekala 19. in 20. novembra v Ljubljani v organizaciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (Ljubljana), Evropskega združenja za terminologijo (The European Association for Terminology – EAFT, Bruselj) in Evropske zveze državnih jezikovnih ustanov (European Federation of National

Institutions for Language – EFNIL, Haag), ugotavljamo nasprotujoča si dejstva v zvezi s položajem slovenščine v Sloveniji:

- A) država Slovenija je s pravnimi akti slovenskemu jeziku kot temeljnemu delu slovenske nacionalne identitete določila ustrezen položaj;
- B) država Slovenija zahtev, zapisanih v pravnih aktih, zlasti glede rabe jezika v visokem šolstvu in razvoja slovenske terminologije, ne izpolnjuje v celoti ali pa sploh ne,

zato opozarjamo, da lahko slovenščina sčasoma postane jezik, v katerem nekatera področja ne bodo imela oz. ne bodo (več) razvijala slovenskih poimenovanj in bo sporazumevanje potekalo le še v tujem jeziku.

Rabo slovenskega jezika na ozemlju države Slovenije določajo:

- 11. člen Ustave Republike Slovenije, po katerem je uradni jezik v Sloveniji slovenščina;
- 12. člen Zakona o javni rabi slovenščine, po katerem vzgoja in izobraževanje v javno veljavnih programih od predšolske stopnje do univerze potekata v slovenščini;
- Zakon o visokem šolstvu, po katerem je učni jezik slovenski, v tujem jeziku pa lahko potekajo programi tujih jezikov ali del študijskih programov – v teh sodelujejo gostujoči visokošolski učitelji ali je vanje vpisanih večje število tujih študentov, obenem pa se ti programi izvajajo tudi v slovenskem jeziku;
- Statut Univerze v Ljubljani, po katerem se morajo diplomska, magistrska in doktorska dela praviloma pisati v slovenskem jeziku.

O skrbi za slovensko terminologijo posebej govori Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011. Ta je med drugim predvidela:

- financiranje jezikoslovnih raziskav, jezikovnotehnoloških projektov in razvoja slovenske terminologije;
- izdelavo specializiranih priročnikov za slovenščino, tudi terminoloških slovarjev;
- poživitev in uskladitev delovanja terminoloških skupin, zlasti v naravoslovno-tehničnih vedah, ekonomiji, menedžerstvu, vojaštvu;
- izpopolnjevanje in zagotovitev spletne dostopnosti jezikovnih orodij, med njimi tudi terminoloških zbirk;
- izdelavo skupne zasnove visokošolskega predmeta »strokovno-znanstvena zvrst knjižne slovenščine«, pripravo predavateljev in vpeljavo v študijske programe večine fakultet;
- zagotovitev temeljnih visokošolskih učbenikov v slovenščini;
- zagotovitev rabe slovenščine pri opravljanju izpitov, izdelavi diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog, tudi če so člani izpitnih komisij gostujoči tuji predavatelji;

- okrepitev motivacije za objavljane znanstvenih dognanj v slovenščini in za nastopanje v slovenščini na mednarodnih prireditvah v Sloveniji, spremembo meril za točkovanje objav v slovenščini, občutno okrepitev subvencij za slovenske znanstvene monografije in znanstvene revije.

Dejansko stanje:

1. Angleščina že vrsto let vztrajno prodira v študijske vsebine in raziskovalno delo visokošolskih učiteljev v Sloveniji, zlasti po vstopu v EU in uvedbi Bolonjske deklaracije.
2. Rabo angleščine podpirajo Merila za volitve v nazive visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev, po katerih so v slovenščini objavljeni znanstveni dosežki ovrednoteni le s polovičnimi točkami, med nujnimi pogoji za izvolitev pa so predvidene le objave »v enem od svetovnih jezikov«, zato so znanstvene objave v slovenščini zapostavljene in za napredovanje nepomembne.
3. Na mnogih slovenskih visokošolskih ustanovah se večinoma poučuje in zato razvija tujejezična terminologija, država in univerza ne financirata ustrezno mednarodnih izmenjav študentov, predvsem v smislu ovrednotenja in spodbujanja vzporednega izvajanja predmetov v slovenskem in tujem jeziku.
4. Terminološki slovarji, ki so navadno najmanj pet- ali desetletno delo skupine strokovnjakov, v sistemu ocenjevanja znanstvenih rezultatov niso ustrezno ovrednoteni.
5. Delo in sodelovanje pri razvoju slovenske terminologije je finančno zelo slabo podprto.

Slovenska država in slovenska univerza sta nastali tudi zato, da bi dokazali enakopravnost in odličnost slovenskega jezika ter njegovo sposobnost, da lahko deluje in izpolnjuje svojo polnofunkcijskost na vseh področjih človekovega delovanja in mišljenja. Še zlasti pa se zdi nevzdržno in paradoksalno, da bi se prav v našem času, tj. v samostojni državi Sloveniji, izničila stoletna prizadevanja slovenskih izobražencev po enakovredni rabi slovenščine na vseh področjih družbenega delovanja. Zato z javno izjavo resno opozarjamo slovensko politiko na kritične razmere glede rabe slovenščine v visokem šolstvu in od nje zahtevamo, naj da slovenščini v visokem izobraževanju in znanosti tisto mesto, ki nacionalnemu jeziku ustavno, zakonsko in tudi samoumevno pripada.

Ljubljana, 12. januarja 2010